

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA EKOLOGIK TA‘LIMNI TAKOMILLASHTIRISHNING MAVJUD HOLATI

Panjiyev Jo‘raqul Menglimamat o‘g‘li

Termiz davlat pedagogika instituti boshlang‘ich ta‘lim kafedrası o‘qituvchisi

panjiyevjoraqul@gmail.com

+998932611398

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda ekologik ta‘limning hozirgi holati, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil qilinadi. Shuningdek, yosh avlodda ekologik madaniyatni shakllantirishda o‘qituvchining o‘rni, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va metodlarning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Ekologik ta‘lim, boshlang‘ich sinf, ekologik tarbiya, tabiatni muhofaza qilish, amaliy faoliyat, o‘qituvchi malakasi, innovatsion yondashuv, ekologik ong, barqaror rivojlanish.

Kirish: Bugungi ekologik vaziyat insoniyat oldida turgan eng dolzarb muammolardan biridir. Aholining ekologik savodxonligini oshirish, ayniqsa, yosh avlodda ekologik madaniyatni erta yoshdan shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ekologik tarbiya berishda eng muhim auditoriyalardan biri hisoblanadi, chunki aynan shu davrda bolalarda tabiatga mehr, uni asrashga bo‘lgan munosabat shakllanadi. Boshlang‘ich sinflar ekologik ta‘limning poydevorini tashkil etadi. Bu bosqichda beriladigan ekologik bilimlar, shakllantiriladigan odat va ko‘nikmalar bola ongida mustahkam o‘rnashib, butun hayoti davomida u bilan birga yashaydi.

Asosiy qism:

1. Mavjud holat tahlili

O‘zbekiston Respublikasi ta‘lim tizimida ekologik tarbiyaga e‘tibor tobora ortib bormoqda. Maktablarda o‘quvchilarga tabiatni sevish, atrof-muhitni muhofaza qilish, chiqindilarni saralash va tejash kabi bilimlar berilmoqda. Shunga qaramay, boshlang‘ich sinflarda ekologik ta‘limning yetarli darajada samarali yo‘lga qo‘yilmaganligi kuzatilmoqda.

Mavjud muammolar:

Darsliklarda ekologik mavzular yuzasidan yetarlicha chuqur va amaliy bilimlar mavjud emas; O'qituvchilarning ekologik savodxonlik darajasi ba'zida past bo'lib, bu dars sifati va motivatsiyaga salbiy ta'sir qiladi;

Amaliy mashg'ulotlar – tabiat qo'ynida sayr, laboratoriya ishlari, ekologik loyihalarning yetarlicha yo'lga qo'yilmaganligi;

Maktab infratuzilmasida ekologik madaniyatga oid belgilar, axborotlar, chiqindilarni ajratish tizimi yetishmasligi.

2. Taklif va tavsiyalar

Ekologik ta'limni takomillashtirish uchun quyidagilarni amalga oshirish muhim:

Darslik va qo'llanmalarning takomillashtirilishi: Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun sodda, tushunarli, qiziqarli ekologik materiallar kiritilgan darsliklar yaratish zarur.

O'qituvchilarning malakasini oshirish: O'qituvchilarga ekologik savodxonlikni oshiruvchi seminar-treninglar, vebinarlar o'tkazish lozim.

Amaliy mashg'ulotlarni joriy etish: Tabiat qo'ynida mashg'ulotlar, maktab hovlisida ekish, kuzatish va parvarishlash ishlarini tashkil etish.

Integrativ yondashuv: Ekologik mavzularni matematika, tasviriy san'at, texnologiya darslari bilan integratsiyalash orqali bolalarning ekologik tafakkurini rivojlantirish mumkin.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish: Multimedia vositalari, interaktiv ilovalar va virtual sayohatlar orqali ekologik mavzularni yanada qiziqarli qilish.

1. Boshlang'ich ta'limda ekologik tarbiyaning ahamiyati

Psixologik-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, insonning atrof-muhitga bo'lgan munosabati bolalik davrida shakllanadi. Ekologik tarbiya – bu faqat bilim emas, balki hissiyot, munosabat va harakatlar tizimidir.

Boshlang'ich sinfda ekologik tarbiya quyidagilarga xizmat qiladi:

Bolalarda tabiatga nisbatan mehr-shafqatli munosabatni shakllantirish;

Atrof-muhitni kuzatish, tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish;

Ekologik xavfsizlik, chiqindilarni to'g'ri boshqarish, suv va energiya tejash kabi foydali odatlarni shakllantirish.

2. Mavjud holat tahlili (diagnostika)

O'zbekiston ta'lim tizimida ekologik ta'limga e'tibor mavjud, ammo amaliyotda bir qancha muammolar aniqlanmoqda:

O'quv dasturlarining yetarli emasligi: Hozirgi darsliklarda ekologik mavzular ko'proq nazariy ko'rinishda bo'lib, bolalarda amaliy tajriba asosida ekologik ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qilmaydi.

Metodik materiallarning yetishmasligi: O'qituvchilarga zamonaviy va interaktiv metodik qo'llanmalar yetarli emas.

Infratuzilmaviy muammolar: Ko'plab maktablarda chiqindilarni ajratish, yashil hududlar yaratish yoki ekologik laboratoriyalar mavjud emas.

O'qituvchilar malakasi: Aksar o'qituvchilar ekologik fanlar bo'yicha maxsus tayyorgarlikdan o'tmagan, bu esa mavzuni yetarlicha chuqur o'qitishga xalaqit beradi.

3. Xorijiy tajriba

Jahonning rivojlangan mamlakatlarida ekologik ta'lim maktabgacha yoshdan boshlab bosqichma-bosqich joriy qilinadi:

Finlyandiyada har bir fan ekologik komponent bilan boyitilgan bo'lib, tabiatga munosabat o'quv dasturining markazida turadi.

Yaponiyada "green school" konsepsiyasi asosida maktablar atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan tarzda tashkil qilinadi. O'quvchilarning o'zi maktab bog'ida daraxt ekadi va uni parvarishlaydi.

Germaniyada ekologik muammolar fanlararo yondashuv orqali yoritiladi, shuningdek, bolalar ekologik loyihalarda faol ishtirok etadi.

4. Takliflar va yechimlar

O‘zbekiston sharoitida boshlang‘ich sinflarda ekologik ta’limni takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni tavsiya etamiz:

Darsliklarni boyitish: O‘quvchilarning yoshiga mos, ko‘rgazmali, o‘yinli metodlar asosida ishlab chiqilgan ekologik mavzularni kiritish.

O‘qituvchilar malakasini oshirish: Har yili ekologik ta’lim bo‘yicha seminar-treninglar tashkil qilish.

Amaliy faoliyatni joriy etish: Tabiat ekskursiyalari;

Maktab bog‘larida o‘quvchilar ishtirokida daraxt ekish;

Chiqindilarni ajratish bo‘yicha maktab loyihalari.

Fanlararo integratsiya: Tasviriy san‘at, texnologiya, ona tili, matematika darslariga ekologik elementlar kiritish (masalan, "tabiat manzarasini chizish", "qushlar haqida matn yozish").

Xulosa qilib shuni aytish joizki, boshlang‘ich sinflarda ekologik ta’limni takomillashtirish jamiyatning ekologik barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Yosh avlodda ekologik ongni shakllantirish orqali biz nafaqat ularning shaxsiy rivojiga, balki butun tabiatning muhofazasiga hissa qo‘shamiz. Buning uchun tizimli yondashuv, o‘qituvchi malakasi va zamonaviy pedagogik vositalardan foydalanish muhimdir. Boshlang‘ich sinflarda ekologik ta’lim – bu nafaqat bilim berish, balki ongli va mas‘uliyatli fuqaroni shakllantirishdir. Bolalarda ekologik madaniyatni erta bosqichda shakllantirish orqali biz barqaror kelajakka zamin yaratamiz. Maktab, o‘qituvchi, ota-ona va jamiyatning o‘zaro hamkorlikda ishlashi orqali ekologik tarbiyada sezilarli yutuqlarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Ekologik tarbiya asoslari” – M.A. Xudoyberdiyev, T., 2021
2. Jurakul PANJIEV. (2023). PRIMARY CLASS CONTENT OF MATERIALS ON IMPROVING THE STUDENTS’ ECOLOGICAL CONCEPTS BASED ON THE INTEGRATION OF THE SCIENCES. World Bulletin of Social Sciences, 27, 90-95.

3. Jurakul Panjiev. (2023). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF INTEGRATION OF MODERN PRIMARY EDUCATION LESSONS. Academia Repository, 2(11), 37–45.
4. M.A.Sattorova Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy g‘urur tuyg‘usini shakllantirishning ahamiyati. International Journal of Artificial Intelligence, 4(09), 566–568. 2024
5. Abdisamatova, D. (2024). MODELLASHTIRISH ASOSIDA ONA TILI DARSLARIDA DIOLOGLI MULOQOT MADANIYATINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI. Наука и инновация, 2(38), 158-160.